

BESLUT

2015-06-22

Dnr: 15/00105

SAKEN

P1 Dokumentär: Patienten och tystnaden, del 1, 2014-10-12, program om sjukvårdspersonal som begår brott; fråga om respekt för privatlivet

BESLUT

Programmet frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

PROGRAMMET

Programmet var en del i en dokumentärserie. Det aktuella programmet handlade om vad som händer med legitimerade läkares legitimationer vid begångna brott och presenterades enligt följande.

Och vi ska fortsätta med söndagens dokumentär. Vad händer om en kirurg kör rattfull till jobbet? Om en psykiater våldtar en patient? Eller om en barnläkare misshandlar barn? Vi kommer nu att få höra ett program om vad som hänt i flera fall där sjukvårdspersonal dömts för brott. Och vi ska börja en kall natt i [ortsnamn].

Dokumentären handlade bland annat om en överläkare. En del av berättelsen om överläkaren handlade om en kvinna kallad Jessica som varit patient hos överläkaren och begått självmord. Kvinnan var anonymiserad i dokumentären. Även kvinnans man, som uttalade sig i dokumentären, var anonymiserad och mannens uttalanden var inlästa av en skådespelare. Dokumentären inleddes enligt följande.

(Reporter) – Det är natt några dagar innan jul. En kvinna går runt på stan i [ortsnamn]. Det är kallt men hon har inga vinterkläder, inte ens strumpor i skorna. Det är nästan en halv mil hem och hon går inte ens åt rätt håll. Hemma sover barnen och hennes man Dan. De har ingen aning om att mamma Jessica är ute. De tror att hon är inlagd på en psykiatrisk avdelning på sjukhuset. Hon kom dit efter att ha hittats liggandes på järnvägsspåret. Men utan att meddela familjen har överläkaren skickat hem henne och nu irrar hon omkring. Hon har en vecka kvar att leva.

Lite senare i dokumentären beskrevs ett fall med en kvinna som kallades Anna som vårdades på samma avdelning som Jessica. Anna och Annas mamma medverkade i programmet och berättade att överläkaren ville skriva ut Anna utan behandling, trots att hon sa att hon skulle ta livet av sig, samt att han sagt att Anna borde begå självmord i stället för att uppta hans tid. Därefter sades följande av reportern och Jessicas man Dan.

(Reporter) – Anna gick inte ut i skogen och hängde sig. Men just det gjorde en annan av överläkarens patienter, enligt en anmälan. En 18-årig flicka som blivit utsatt för sexuella övergrepp av en släkting. Enligt 18-åringen sa överläkaren att hon får skylla sig själv som utsätter sig för att bli våldtagen. Efter att en annan läkare först skrivit in henne skriver överläkaren, precis som i Annas fall, ut henne trots att hon säger att hon kommer att ta livet av sig. Hon går direkt ut i skogen och hänger sig. Hon överlever tack vare att en hundägare snabbt hittar henne, enligt anmälan. Vare sig Anna eller 18-åringen blev trodda när de berättade vad överläkaren sagt. Patientens ord stod mot överläkarens. Kritik fick han först efter att en av hans patienter verkligen dött. Jessica, hon som irrade omkring på stan mitt i natten, hade varit inskriven på den psykiatriska avdelningen men blev utskriven av överläkaren trots att hon hade dokumenterat allvarlig risk för självmord. Dagen efter hon skrivits ut hittas hon liggandes på järnvägsspåret. (Dan) – Sedan vart hon upplockad av polisen och polisen skjutsade henne upp till psykiatrik akut. (Reporter) – När polisen återigen kommer in med Jessica efter att ha hittat henne på järnvägsspåret skickar överläkaren hem henne igen. Jessicas man, Dan, vill inte att hans röst ska kännas igen. Den är därför utbytt. (Dan) – Sent på kvällen i snöglöppet utan nycklar, telefon, strumpor så börjar hon promenera hem. Och hon upptäcks inte förrän klockan två utav oss anhöriga, alltså vi som tror att hon ligger på sjukhus. Det var ju en slags chockbild att man helt plötsligt hade henne hemma i huset som polisen för några timmar sedan hade skickat till sjukhuset. (Reporter) – Enligt den anmälan som Dan senare gör, sa överläkaren till Jessica att hon inte är välkommen till psykiatrik och att hon borde genomföra självmordet ordentligt nästa gång. [---]

(Reporter) – Några dagar efter att hon skrivits ut genomför Jessica självmordet ordentligt. Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, HSAN, granskade fallet. Exakt hur överläkarens ord föll redde HSAN inte ut. Men överläkaren förklarade att han velat pröva och utmana Jessicas suicidtankar. När HSAN gick igenom Jessicas journaler visade det sig att överläkaren inte gjort någon suicidbedömning. Han hade inte skrivit några förklaringar alls till varför han skrev ut henne. Han hade helt enkelt struntat i att skriva journaler. HSAN konstaterade att det fanns en dokumenterat hög risk att Jessica skulle ta livet av sig, att överläkaren brustit i bedömningen, att han inte fullgjort sina skyldigheter i yrkesutövningen och att felen varken är ringa eller ursäktliga. Därför fick han en varning av HSAN.

Därefter medverkade ett medicinalråd på Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och förklarade systemet med varningar. Vidare under dokumentären togs ett antal fall upp där överläkaren var involverad, till exempel berättelser om att han sexuellt ofredat en ambulanssjuksköterska och patienten Anna. Reportern sa senare i dokumentären bland annat följande.

Överläkaren hade just fått en varning efter att ha misskött sitt jobb i samband med patienten Jessicas självmord. Varningen skulle ju betyda att händer fler fel skulle legitimationen kunna ifrågasättas. Och tre veckor efter varningen döms han för sexuellt ofredande, flera fall av misshandel och för att ha hotat att mörda sina kollegor. Så nu börjar en ny utredning som kom att pågå i två år och under utredningstiden får överläkaren fortsätta jobba.

I dokumentären diskuterades även ett antal andra fall av sjukvårdspersonal som begått brott, händelserna kring dessa brott samt vad som hade hänt med dessa personers legitimationer.

ANMÄLAN

Anmälaren är anhörig till kvinnan kallad Jessica. Anmälaren anser att dokumentären innebar ett intrång i hennes privatliv och för huvudsakligen fram följande.

I arbetet inför dokumentären har programmakaren läst många av de dokument som är relevanta för denna specifika händelse kring Jessicas kontakt med psykiatri och hennes död. Programmakaren har även tagit kontakt med Jessicas man, som uttalade sig i dokumentären. Däremot har de två numera vuxna barnen som även omnämndes i dokumentären inte kontaktats och informerats om att en sådan dokumentär kommer att sändas. Informationen om deras existens har varit tillgänglig för programmakaren men han har inte tagit hänsyn till dem.

När det gäller självmord ska stor försiktighet iakttas just till anhöriga, då den person som är central i händelsen, den avlidna, inte längre kan svara för sig själv. Det är i stället de anhöriga som är de viktiga att fokusera på, samtala med och inhämta samtycke till publicering ifrån. Som journalist är det också ens ansvar när man arbetar med ett sådant material att intressera sig för nära band och relationer och hur de påverkas av en eventuell publicering.

Berättelsen om Jessica inledde dokumentären med ett långt dramatiserat skede som innehöll detaljer ur det material som reportern arbetat med. Flera andra berörda personer intervjuades i dokumentären eftersom de har haft kontakt med överläkaren som dokumentären egentligen fokuserade på. Dessa personer framträdde med sina egna berättelser, något som kvinnan inte hade möjlighet till. Det är värt att fråga sig varför dessa andra berättelser inte kunde fylla det syfte i dokumentären, som berättelsen om Jessica nu gör. I sken av att reportern gjort denna berättelse så bärande för formen är det då relevant att fråga sig varför han brustit i att kontakta relevanta anhöriga.

I berättelsen om Jessica nämndes orten där händelserna utspelades och andra detaljer om bland annat hennes familj. En snabb sökning på dessa detaljer leder till nyhetsartiklar om den aktuella händelsen. Vidare är orten en liten ort och läkaren som dokumentären fokuserar på är välkänd på orten liksom många av de händelser som utspelat sig runt honom. Ett flertal personer har hört av sig till de anhöriga och informerat om att en dokumentär som tar upp deras familj har sänts. Med tanke på att de anhöriga inte tidigare hade informerats eller tillfrågats under arbetet med dokumentären har detta lett till oro och obehag.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Radio (SR) anser att programmet överensstämmer med bestämmelsen om respekt för privatlivet och anför huvudsakligen följande.

Patientsäkerhetslagen, som trädde i kraft 2011, skulle höja kravet på legitimerad sjukvårdspersonal. Om den legitimerade vårdgivaren i eller utanför sin yrkesutövning gjort sig skyldig till ett allvarligt brott ska det enligt patientsäkerhetslagen 8 kap. 3 § leda till att läkarlegitimationen återkallas. Legitimationen skulle därmed bli ett garantibevis för att vårdaren är en person som allmänheten kan hysa förtroende för.

Programmet utgick från fallet med överläkaren inom psykiatri på orten av flera orsaker. Överläkaren var vid ett och samma tillfälle dömd för flera våldsbrott såsom två fall av misshandel, fem fall av olaga hot, sexuellt ofredande, hot mot tjänsteman och dessutom skadegörelse. Överläkaren hade dessutom bara några veckor före brottmålsdomen meddelats en varning av HSAN efter att ha misskött sitt jobb i samband med att patienten Jessica begick självmord. Trots att överläkaren dömts för upprepad allvarlig brottslighet strax efter varningen prövades inte frågan om legitimeringen. Ärendet som inleddes med tillsynen lades ned. Det var ett av de första ärendena som avgjordes efter att den nya patientsäkerhetslagen infördes men det ledde alltså, trots det skärpta kravet, inte till några konsekvenser. Detta visade att patientsäkerhetslagens bestämmelser inte hade fått den tilltänkta effekten.

Ytterligare en omständighet som var speciell i fallet med överläkaren var att tillsynsmyndigheten upptäckte domen mot läkaren genom medierapporteringen och inte på grund av att domstolen uppfyllt sin skyldighet att meddela tillsynen. Det är således ett tydligt exempel på bristande rutiner och på hur omfattande brott och fel en läkare kan begå utan att riskera sin läkarlegitimation. Dessa sakförhållanden har ett stort allmänt intresse enligt SR.

Enligt SR räckte det inte med att enbart berätta om de allvarliga brottsliga handlingar överläkaren dömts för. Genom att visa att läkaren också under samma period som brotten begicks misskötte sitt jobb ville SR belysa att bristande tillsyn inte bara påverkar patientsäkerheten i teorin utan även får mycket allvarliga konsekvenser i praktiken. Av den anledningen blir patienternas öden och de anmälningar som rör dem centrala i skildringen.

Anmälaren skriver att andra patienter och brottsoffer som intervjuades i programmet skulle kunna ha fyllt samma funktion som Jessicas fall. SR menar emellertid att just Jessicas ärende var en mycket viktig del av historien. Jessicas fall var det enda där ord inte bara stod mot ord. Det var, som nämnts ovan, det tillsynsärende där överläkaren varnades av HSAN precis innan han fälldes för brott.

Det var Jessicas man som anmälde överläkaren till dåvarande HSAN. Han intervjuades inför dokumentären men ville inte medverka med sin riktiga röst. Programmakaren vidtog därför flera åtgärder för att anonymisera så långt som möjligt. Samtliga namn byttes ut och mannens röst lästes in av en skådespelare. Tidpunkten för när Jessica vårdades på sjukhuset och när självmordet ägde rum angavs inte i programmet. Det lämnades inte heller uppgifter om hur många barn det fanns i familjen eller var familjen bodde. Det som nämndes var orten i vilken sjukhuset ligger, som för övrigt är en relativt stor ort. SR vill också framhålla att de detaljer anmälaren tar upp om till exempel järnvägsspåret inte rör självmordstillfället. SR anser att programbolaget med hänvisning till ovanstående har vidtagit de åtgärder som rimligen kan krävas för att familjen inte skulle identifieras utanför den krets av personer som känt till de aktuella förhållandena sedan tidigare.

SR måste iakttä försiktighet vid publiceringar om självmord. Detta betyder dock inte att SR inte kan belysa ämnet. Det innebär inte heller att SR alltid ska undvika att ta upp enskilda fall. SR instämmer i att man, i de fall då det är möjligt, bör inhämta samtycke från alla berörda men i det här fallet var ett uttryckligt krav från den som medverkade att övriga anhöriga inte skulle vidtalas.

Anmälaren anser att Jessicas fall inte borde ha tagits upp av SR. Den åsikten delades emellertid inte av Jessicas man. Han anser att felen inom vården bör belysas och han valde aktivt att medverka. SR respekterar att man kan ha olika inställningar till att prata offentligt om självmord men vill också betona att mannen har rätt till sin berättelse. Syftet med programmet är att granska tillsynen inom vården och psykiatrin. SR närmade sig ämnet genom att försöka teckna en så fullständig bild som möjligt av vad det innebär när läkare inom psykiatrin är uppenbart olämpliga. I sammanhanget bör också nämnas att dokumentärserien bidrar till en ökad kunskap om och insyn i den svenska sjukvårdens brister vilket i sig är en del av SR:s granskande uppdrag.

SR har stor förståelse för och beklagar att anmälaren känt oro i samband med publiceringen. Det har naturligtvis inte varit SR:s avsikt att orsaka obehag tvärtom var det att uppmärksamma den felaktiga behandling som Jessica och andra patienter utsattes för. Inför publiceringen har SR vidtagit åtgärder för att anonymisera de inblandade och SR anser sammanfattningsvis att man visat den försiktighet och hänsyn till anhöriga som bör iakttas vid publicering om självmord.

ANMÄLARENS KOMMENTAR

Anmälaren har getts möjlighet att kommentera SR:s yttrande men har inte hörts av.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SR ska respektera den enskildes privatliv i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat (16 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen är avsedd att ge skydd för den personliga integriteten.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Det ingår inte i nämndens uppgift att pröva omständigheterna kring tillkomsten av ett program eller inslag. Anmälarens kritik gällande att hon inte blivit kontaktad innan sändning och att reportern inte inhämtat samtycke till publicering är programetiska frågor som inte regleras i radio- och tv-lagen eller i SR:s sändningstillstånd. Anmälarens kritik i dessa delar lämnas därför utan åtgärd av nämnden.

Nämnden har förståelse för att programmet kan ha medfört obehag för anmälaren. Nämnden anser dock att SR har gjort vad som rimligen kan krävas för att anmälaren inte skulle kunna identifieras av en större krets än de som redan kände till de aktuella förhållandena. I den mån det uppkommit något intrång i anmälarens privatliv anser nämnden att det var motiverat med hänsyn till allmänintresset i att förmedla berättelser om och konkretisera den problematik som programmet behandlade. Nämnden anser därmed att programmet inte strider mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Ingrid Carlberg, Maria Edström, Leif Hedman, Kristina Ståhl och Nedjma Chaouche efter föredragning av Nathalie Eriksson.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Nathalie Eriksson